

Yaşlıların Sağlığını Etkileyen En Önemli Faktör

Özgür Arun¹¹Doç. Dr., Baş Editör, Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi

Adres: Gerontoloji Bölümü, Akdeniz Üniversitesi, Kampüs, Antalya

E-Posta: arun@akdeniz.edu.tr

Doi: 10.5281/zenodo.10204920

Künye: Arun, Ö. (2023). Yaşlıların Sağlığını Etkileyen En Önemli Faktör. *Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi*, 7(1), 1-2. <https://orcid.org/0000-0002-6232-0785>

Yaşlıların sağlığını etkileyen en önemli ve biricik faktörün yaş olduğu konusunda genel bir kanı hakim. Sosyal politika geliştirenler ile onları uygulayanlar da bu yanılgıya sıkça düşüyorlar. Oysa yaş, sağlığın ya da hastalığın en güçlü ya da tek belirleyeni değil. Yaş ile hastalıklar arasında kurulan bu ilişki yaş ayrımcılığının sonucu ortaya çıkıyor. Bu düşünce yaş ayrımcılığının yeniden üretilmesine neden olan tutumları pekiştiren bir güce de sahip. Oysa yaşlıların sağlığını etkileyen daha başka ve çok daha önemli bir faktör var. O halde yaşlıların sağlığını etkileyen bu faktör nedir?

Bir süredir iki argümanı çalışmalarımnda sıkça dile getiriyorum. Bunlardan ilki Türkiye'nin yoksullaşarak yaşlandığı. Diğeri ise yoksul yaşlıların daha fazla yaş ayrımcılığına maruz kaldıkları. Türkiye yoksullaştıkça yaşlıların sağlığı da bozuluyor. Yoksullaşarak yaşlanan Türkiye'de yaşlılar daha fazla yaş ayrımcılığına uğruyorlar. Yaygınlaşan yaş ayrımcılığı yaşlıların fiziksel ve ruhsal sağlığını olumsuz etkiliyor. Bu ikisi arasındaki bağ, yaygın ve derin yoksulluğun ayrımcılığı nasıl ürettiğini de gösteriyor. Yoksullar, ve yoksul yaşlılar daha fazla yaş ayrımcılığının kurbanı oluyorlar.

Antalya Yaşlılık Araştırması iki önemli bulguyu ortaya koyuyor. Birincisi hastalıklar yaşlılar arasında değil, yoksullar arasında daha yaygın. Yoksulluk sadece yaşlılık döneminde değil, insanın her çağında sağlığı olumsuz etkiliyor. Yoksul çocuklar beslenme bozukluğu yaşıyorlar. Çocukluktaki beslenme bozukluğu gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık döneminde sağlık durumunu da olumsuz etkiliyor.

Türkiye'de ulusal gelir dağılımı bozuldukça insanlar sağlıksız yaşlanıyorlar. Son çeyrek yüzyılda ulusal gelir dağılımının giderek kötüleşmesi, gelirin adaletsiz bölüşümü yaşlıların sağlığını etkileyen en önemli faktör haline geldi. Türkiye'de gelirin adil biçimde paylaşılmaması, toplumun giderek yoksullaşması hizmetlerin kalitesini etkiliyor. Yoksul yaşlılar, tıpkı diğer yoksul kesimler gibi kaliteli hizmetlere erişemiyorlar. Bu hizmetler içinde kişisel sağlığı belirleyen en kritik olanlar eğitim, güvenlik ve tabii ki sağlık hizmetleri. Yoksulların, ve elbette yoksul yaşlıların, bir ulus devletin temel vaadini oluşturan nitelikli eğitim, güvenlik ve sağlık hizmetlerine erişememesi toplumsal barışı da olumsuz etkiliyor. Yaş ayrımcılığı hızla yaygınlaşıyor. Yaşlılar servet üretmez konuma düşürüldüklerinde daha fazla yaş ayrımcılığına uğruyorlar.

Eğitim ve gelir bakımından imtiyazsız sınıflar içinde yaşlıların sayısı daha fazla. Bir başka biçimde ifade edeyim: yaşlıların üçte biri imtiyazsız sınıflar içinde yer alıyorlar. Resmî rakamlara göre Türkiye'de yaklaşık her 5 yaşlıdan birisi yoksulluk sınırı altında yaşıyor (TÜİK, 2023). Çocuklarda ise bu oran daha yüksek. Türkiye'de her 4 çocuktan birisi yoksulluk riski altında. Türkiye'de iki yaş grubunda yoksulluk en yüksek düzeyde yaşanıyor, birisi çocuklar diğeri de yaşlılar.

Bizim araştırmalarımız toplumsal sınıfın ve toplumsal cinsiyetin kesişiminde yoksulluğun daha da çarpıcı etkileri olduğunu gösteriyor. Yaşlıların üçte biri gelir ve eğitim bakımından imtiyazsız

sınıflar arasında, evet doğru. Ancak yaşlı kadınlar söz konusu olduğunda eşitsizlik daha çarpıcı. İmtiyazsız sınıflar arasında kendine yer bulan yaşlıların üçte ikisi kadınlar. Yaşlı kadınların hem gelir hem eğitim bakımından yaşadıkları yoksunluk sağlık durumlarını da belirliyor. Yaşlı kadınlar daha fazla hastalıklarla karşılaşılıyorlar. Yaşlı kadınlar daha fazla sosyal güvenceden yoksun. Yaşlı kadınlar daha yoksul. Yaşlı kadınlar daha eğitimsiz. Gelir ve eğitim bakımından yoksunluk yaşlı kadınları bir kurumun ya da bir kişinin iyi niyetine bağımlı kılıyor. Oysa adil bir refah devletinde bir yurttaşın iyiliği ve refahı bir başkasının (ya da bir kurumun) iyi niyetine bırakılamaz.

Türkiye'de kişi başına düşen ulusal gelirin azalması ve adaletsiz dağılımı yaşlı kadınların ve erkeklerin sağlığını da olumsuz etkiliyor. Yüzüncü yılında Cumhuriyet'in günümüz çocuklarına sunduğu yoksulluk gelecek yüz yıldaki yaşlılarına bırakacağı miras. Bu mirasın etkilerini sosyal uygulamaların ortadan kaldırması olanaksız. Sosyal uygulamalar kısa vadeli ve popülisttir. Popülizm yurttaşların daha yoksul ve daha hasta olmasına yol açar. Toplumu yoksullaşarak yaşlanmaktan alıkoyacak olan kapsayıcı sosyal politikalar. Türkiye kapsayıcı sosyal politikaları üretebilecek mi? Bu sorunun yanıtı kalkınma planlarında yer alıyor. Türkiye'nin 2023-28 yıllarını kapsayan 5 yıllık kalkınma planı çocuk ve yaşlı yoksulluğunu törpülemek için ne vaadediyor?

Hem çocukların hem de yaşlıların sağlığı ülkenin sosyal ve ekonomik koşullardan bağımsız değil. Sosyal ve ekonomik politikalar aynı zamanda yaş ayrımcılığının da yaşlıların sağlığını etkileyen bir faktör olduğunu dikkate almalı. Yaşam süresinin uzaması sağlıklı geçirilen yılların da artacağı anlamına gelmiyor. Ulusal gelirdeki dalgalanmalar, düzensizlikler ve paylaşımındaki adaletsizlikler yaşlıların sağlığını bozuyor. Sosyal ve ekonomik politikaları yaşlanmayı anaakımlaştırarak yeniden düzenlemek için hem hükümetlere, hem iş dünyasına hem de sağlık profesyonellerine yaş ayrımcılığı hakkında eğitimler verilmesi kaçınılmaz görünüyor.

Senex derginin bu güncel sayısındaki ve gelecek özel sayılarında sunacağı yazılarla ortaya koyacağı birikimin hem politika geliştirenlere hem de uygulayanlara yaş ayrımcılığıyla mücadelede yol gösterici donanımı kazanmaları için katkı sunacağını umuyorum. Senex derginin bu yeni sayısına katkı sunan tüm yazalara, yazıları güçlendirmek üzere değerlendirmelerini esirgemeyen hakemlerimize ve yayım sürecini eksiksiz gerçekleştiren editör ofisimize minnettarım.